

Vägen till arbete genom utbildning till socialt företag

Ett projekt utfört av Verdandi Örebro krets på uppdrag av Örebro kommuns vuxen- och arbetsmarknadsförvaltning (VUXAM) med finansiering från samordningsförbundet Finsam Lekeberg och Örebro.

Slutrapport september 2015 – december 2017

Författad av projektledare Åse Sundqvist (Verdandi Örebro krets)

Sammanfattning

Projektet startade i september 2015 med syftet att genom individuellt anpassade utbildningsinsatser förbereda personer som stod allra långs ifrån arbetsmarknaden, för arbete med lön i ett arbetsintegrerande socialt företag (ASF) som parallellt skulle startas under projekttiden. Örebro kommun ansökte om pengar från Finsam och Verdandi Örebro krets (Verdandi) blev utförare.

Då Verdandi redan hade maskiner och material för att sy båtkapell och det bedömdes som ett fungerande koncept för ett ASF, var planen att utbildningen skulle inrikta sig på deltagare med sömnads- eller skradderibakgrund.

Metoden som användes tog ett helhetsperspektiv på deltagarnas livssituation och innefattade språkträning i svenska, aktiviteter som stimulerade grupptillhörighet, psykisk- och fysisk hälsa, utbildning i båtkapellssömnad, företagskunskap och individuellt anpassade insatser utifrån varje deltagare enskilda behov.

Under hösten 2015 anställdes en projektledare som är socionom och två handledare med erfarenhet av egen långvarig arbetslöshet. De indelades i olika ansvarsområden där en skulle vara huvudansvarig för sömnadskunskap och att bygga en fungerande vardagsstruktur. Den andre skulle vara huvudansvarig för individ- och språkutveckling. Att öka deltagarnas psykosociala förmåga skulle båda handledarna jobba med.

För att hitta deltagare från målgruppen upparbetades kontakter med Vägledningscentrum, Försörjningsstöd, Praktikcentrum, Miljövårdcentrum och Arbetsförmedlingen. Det visade sig att Örebro kommun inte hade någon sökfunktion för tidigare erfarenheter inom skradderi/sömnad, utan fick förlita sig på enskilda handläggares minne av sina klienters bakgrund. Arbetsförmedlingen kunde bara hitta två personer som motsvarade kriterierna (rätt bakgrund och berättigade till löne- eller nystartsbidrag). Detta medförde svårigheter under projekttiden att uppfylla målet med antal deltagare.

I januari 2016 startades utbildningen upp med sju deltagare på plats. Dessa sju har sedan, med ett undantag, funnits med under hela projektet. Efterhand anslöt åtta andra deltagare som inte hade de förutsättningar som krävdes för att bli en del av det sociala företaget på sikt, men som ändå kunde få fördelar av sitt deltagande.

Genom ett samarbete med Arbetarnas bildningsförbund (ABF) satte sig Verdandi i styrelsen för Companiet i Hällefors ekonomiska förening som ABF drev tillsammans med bland annat Activa. Tanken var att Verdandis ASF skulle bli en filial i Örebro och att verksamheterna skulle kunna stötta och utbyta erfarenheter med varandra. Det blev en god lärdom att få följa Companiet som tyvärr fick stora problem att klara sig ekonomiskt efter att antalet placeringar från Arbetsförmedlingen minskat och därmed en viktig del av inkomsterna och det sociala företaget kommer att avvecklas. Vid tiden för projektrapporten håller därför Verdandi på och startar ett eget ASF för sin verksamhet.

Verdandis del av Companiet som kallas för Syverkstan kom igång under hösten 2017 och har sin lokal på Tegelgatan 6 i Örebro. En person har anställts i det sociala företaget, handledaren

i sömnad är anställd i Verdandi och fyra av projektets deltagare har fått möjlighet att stanna kvar genom kom-jobb. De kommer att anställas in i det sociala företaget allteftersom ekonomin tillåter.

Bakgrund

Erfarenheterna från det nationella ESF-projektet Mötesplats 2020 som avslutades 2014 och en förstudie som Örebro kommun genomförde 2009, visade att personer som står långt ifrån arbetsmarknaden med långvarigt försörjningsstöd, sällan kommer ut i arbete och till egen försörjning. De erbjuds praktik eller andra arbetsmarknadsåtgärder som sällan eller aldrig leder till ett arbete för gruppen.

Även om många av deltagarna i Mötesplats 2020 kom vidare till studier eller jobb, fanns det en grupp som inte närmat sig arbetsmarknaden nämnvärt och som också kom att lämnas när projektet avslutades. Denna grupp bestod till största delen av lågutbildade kvinnor med invandrarbakgrund, men flera hade god sömnadkunskap. Därför beslutade sig Verdandi för att om de skulle bli aktuellt med ett nytt arbetsmarknadsprojekt, skulle det finnas en röd tråd hela vägen till egen försörjning för deltagarna och fokus skulle ligga på de som står allra längst ifrån arbetsmarknaden och ha sömnadsinriktning.

När Verdandi sedan fick kunskap om att maskiner och material för att tillverka båtkapell, fanns till salu hos en kvinna som drev ett företag som sydde båtkapell i Garphyttan, köptes dessa. Hennes plan var att gå i pension.

När så möjlighet gavs till ett projekt genom Örebro kommun och Finsam tillfrågades kvinnan om hon var intresserad av att utbilda en grupp i sömnad av båtkapell och det ville hon. Dessutom såg hon här en möjlighet att företaget skulle fortsätta drivas och finnas kvar även efter hennes pensionering. Hon var också utbildad socionom och studiecirkelledare, vilket gav goda förutsättningar för ett gott bemötande av deltagarna.

Anledningen till att företagsformen ASF valdes var att dess ändamål är att skapa samhällsnytta och arbeten just för projektets målgrupp och de ska själva driva eller få stort inflytande över sin arbetsplats och den ska anpassas till varje individs egna förutsättningar. All vinst går också tillbaka in i företaget för att skapa mer arbetsintillfällen för målgruppen. De flesta som jobbar i ett ASF har någon form av funktionsnedsättning och är berättigade till lönebidrag eller har varit borta länge från eller aldrig kommit in på arbetsmarknaden och är därför berättigade till nystartsbidrag. Ett ASF har normalt också en del av sin inkomst genom att man erbjuder platser för arbetsträning och rehabilitering. Det är vanligt att så mycket som 50 % av inkomsterna kommer från placeringar genom kommunen eller Arbetsförmedlingen.

Ett önskemål från Örebro kommuns representant var dock att utveckla ett ASF med en god företagsplan där större delen av inkomsterna skulle komma från försäljningsdelen för att minska utsattheten för arbetsmarknadspolitiska förändringar. Denna utmaning sågs inte som något större problem initialt då företagsidéen sågs som bärande.

Genomförande

I uppstartsfasen gjordes en individuellt anpassad behovsplanering med varje enskild deltagare, där fokus låg på styrkor och kunskaper och hur dessa på bästa sätt skulle kunna vara till nytta för gruppen men där gick också att se vilka områden som behövde stärkas. Ökad kunskap i svenska språket och en ökad anknytning till det svenska samhället med kunskap om rättigheter och skyldigheter visade sig vara ett stort behov för många av deltagarna.

Eftersom det svenska språket och kunskapen om det svenska systemet inte räckte till för många av deltagarna, var det svårt för dem i kontakterna med olika myndigheter, såsom Försörjningsstöd och Arbetsförmedlingen. Handledarna bistod vid dessa kontakter och utvecklade ett gott samarbete med berörda offentliga verksamheter. Som exempel fick deltagarna hjälp med att fylla i sin anmälan till Arbetsförmedlingen om vad som hänt den senaste månaden och vilka jobb som hade sökts. Detta ledde till att flera stycken upplevde visat intresse från arbetsgivare i de fall som kunskaperna hade stämt med arbetsgivarens behov. Här syntes ett mycket stort behov hos projektets målgrupp, att få hjälp med att söka jobb och fylla i anmälan. Innan de fick hjälp klarade ingen av deltagarna av detta på ett bra sätt. Dessutom började de känna tro på att de faktiskt hade något att erbjuda arbetsmarknaden.

De första månaderna lades stor vikt på träning av det svenska språket, inklusive de fackuttryck som skulle komma att behövas för att förstå instruktionerna vid båtkapellsömnaden. Då flera av deltagarna var analfabeter och därmed hade ännu svårare att tillgodogöra sig ett nytt språk var planen att en lärare i det svenska språket skulle vara behjälplig i projektet men det gick inte att finna någon sådan. Lösningen blev istället att deltagarna fick träna svenska på Cityakademin två gånger i veckan. De jobbade sedan vidare på läxorna och på att tala svenska i Varberga och i Garphyttan under övriga veckan. Detta föll väl ut och deltagarna gjorde stora framsteg under hela projektet.

Parallellt med svenskaträningen lades det fokus på produktionsteknik och det blev många resor till Garphyttan där lokalerna var anpassade för att sy båtkapell. I lokalerna i Varberga kunde de sedan träna vidare på detaljer som fönster och dragkedjor. Eftersom endast två av deltagarna hade goda kunskaper om sömnad innan projektstarten blev det en lång väg för flera deltagare att lära sig hantverket, men de har alla utvecklats väl utifrån de förutsättningar de hade. En av deltagarna kom från industriarbete och visade sig vara duktig på att mäta och beräkna kapellen, vilket är en viktig del av tillverkningsprocessen. Eftersom båtkapellstillverkning är säsongsbetonat fick deltagarna också tränat på att sy annat som kan bidra till en god försäljning i ett ASF.

Deltagarna fick också lära sig företags- och marknadsföringskunskap, med hjälp av projektledare och handledare och genom två utbildningar som Coompanion höll i. Det var absolut den svåraste delen för deltagarna, att lära sig att tänka företagsmässigt och här kommer de att behöva mer hjälp när de börjar driva ett ASF. Dock kommer Verdandi att finnas kvar som ”paraply” över det sociala företaget och fortsätta att stötta dem med hjälp av de kunskaper och nätverk som finns i organisationen.

Deltagarna har också under hela projekttiden arbetat med att utveckla sin psykiska- och fysiska hälsa och gjort olika studiebesök och utflykter i projektets eller Verdandis regi.

Deltagarna

Under projekttiden har femton deltagare varit med i projektet, varav tolv stycken med invandrabakgrund och födda utanför Europa. Elva stycken var kvinnor och fyra var män. Majoriteten av deltagarna var över fyrtio år och flera var över femtio år. De sju som fanns med från start skulle alla vara berättigade till endera löne- eller nystartsbidrag och kunde därför bli aktuella för en anställning i företaget. Av dem har sex stycken funnits kvar ända till projektets slut. En har lämnat på grund av sin fysiska hälsa. En svenskfödd man som började i projektet genom ett kom-jobb har haft en anställning på 50 % i projektet (inriktning företagskunskap) under det sista året och 50 % på Verdandi. Vid projekttidens slut blev han anställd i Verdandi på heltid och täcker större delen av sina lönekostnader genom att sköta bokföringen åt Companiet, Hjärnkoll och Fenix019. Kvinnan med bäst sömnadskunskaper har blivit anställd i det sociala företaget. Tre av de andra kvinnorna har fått eller är aktuella för kom-jobb, i väntan på att det sociala företagens ekonomi ska möjliggöra anställning. Så är även läget för den man med bakgrund inom industrin som har funnits med från starten. En annan man som funnits med från start, med en bakgrund inom bilindustrin och som under sommaren 2017 fick möjlighet till en korttidsanställning i Verdandis ordinarie verksamhet, har också fått möjlighet till ett jobb med särskilt anställningsstöd inom Verdandi. Tyvärr hände det saker i hans liv precis när anställningen skulle göras som omöjliggjorde det. Förhoppningen är att han ska få den möjligheten igen längre fram.

Då det visade sig vara svårt att hitta deltagare som uppfyllde kriterierna med sömnadsbakgrund och berättigade till anställningsstöd, öppnade projektet upp för andra deltagare med behov som passade in i arbetsmetoden. Dessa övriga har varit med under en kortare eller längre period. Sommaren 2016 deltog en kvinna som behövde utveckla sin svenska. Hon gick sedan tillbaka till sin anställning på Vivallaskolan. Samma sommar hade vi också en kvinna hos oss från Oxhagen som behövde en praktikplats under sommaren för att träna svenska och social samvaro. En annan kvinna har efter hjälp från projektet kunnat komma igång med ett kom-jobb genom Praktikcentrum. Ytterligare en kvinna har kunnat komma igång med kom-jobb och varit placerad på Verdandi och i projektet. En kvinna som varit med under en längre period, har fått anställning på ett vårdboende och kommit till egen försörjning.

En man till har också ”funnits med” i projektet sedan start. Dock har hans mående omöjliggjort ett aktivt deltagande från hans sida och det gör att han inte räknas in bland de femton som deltagit. Han har tillsammans med sin handläggare på Miljövårdcentrum besökt projektet regelbundet i väntan på utredning och insatser. Planen är att han ska ha en praktikplats i det sociala företaget som ska påbörjas under 2018. För honom har projektet bidragit med en tydlig målbild att sikta på. Han designar och syr i läder och jeansstyg.

Halvvägs in i projektet gjordes en utvärdering med deltagarna, där de fick möjlighet att anonymt svara på frågor kring mående, utveckling m.m. Alla deltagarna svarade att de trivdes

bra i projektet och de hade en tydlig målbild, att komma ut i arbete. De svarade också att deras kunskaper i sömnad och svenska hade förbättrats och att deras tid i projektet känts meningsfull. Flera påpekade också att de hade ett förbättrat mående och att kontakten med de övriga i gruppen påverkat dem positivt. Arbetstiderna vid ett framtida arbete ville flera vara med och påverka efter sina specifika behov. Detta skulle kunna ses som att projektets fokusering på ökade kunskaper i det svenska språket och produktionsteknik fallit väl ut. Även arbetet med att de skulle fungera väl psykosocialt verkade ha varit lyckosamt, då de kände att gruppen tillförde positiv energi. När det gäller önskemålet att kunna påverka sina framtida arbetstider och arbetslängd var det intressant då projektledaren i samtalen med exempelvis kommunala handläggare hört att det som förväntades var att deltagarna skulle klara av att jobba 100 % vid en anställning. Detta bekräftades också av en anställd på Arbetsförmedlingen som jobbade med rehabilitering, då denne beskrev svårigheter med att få gehör för anpassning i arbetstid. I projektbeskrivningen står det att människor ska kunna jobba utifrån sin egen förmåga, oavsett om det innebär lönearbete i två timmar eller åtta timmar per dag, vilket ser ut att vara en utopisk tanke i dagens läge.

Nästa grupp med frågeställningar berörde deras mående. Flera uttryckte att de mådde bra, men några beskrev att det fanns problem, med både kropp och själ. En av deltagarna blev så påverkad av frågorna kring mående, att denne inte klarade av att fullfölja intervjun. Personen beskrev att ”praktiken kom i en tid då jag som mest behövde den”, utifrån svåra omständigheter i livet. På frågan om hur familjelivet och umgänget fungerade, beskrev de att de hade det bra, förutom en som kände sig ensam. Sedan fick de frågor kring sin fysiska hälsa, där det framkom att alla hade någon form av kroppslig krämpa, vilket förstärktes även i en senare fråga, där alla utom en beskrev smärta i exempelvis rygg, knän och axlar. En person uttryckte att ångest var en del av orsakerna till krämporna. På frågor om sömn beskrev ungefär hälften att de sov bra. När det gäller deras förmåga att arbeta var det två som ansåg att det inte var något problem med kroppen, medan övriga visade behov av anpassning av tid och/eller arbetsuppgifter. Även om det under projektet gjordes aktiviteter för att främja ett ökat fysiskt- och psykiskt välmående, kan här tydligt ses att det hade behövts ännu mera insatser.

De sista frågorna handlade om hur de hade det socialt och med ekonomin. Där delade sig gruppen i två delar, där den ena delen beskrev att pengarna räckte hela månaden och de andra svarade att de klarade det allra nödvändigaste men inget mer. Med myndighetskontakter hade ingen i gruppen några problem, utan de tyckte alla att det fungerade bra nu. På frågan om handledarna varit ett stöd i mötet med myndighetskontakter svarade alla att de fått hjälp när de behövt det. Handledarna har lagt ner mycket energi på att stötta upp deltagarna i sina myndighetsrelationer, vilket svaren visade. Detta gjordes för att minska oron kring ekonomin, som kan upplevas ångestladdad och ta energi från att utvecklas framåt.

När det gäller handledarna som var med från start har bägge fått arbete i Verdandi. Den som var ansvarig för sömnadsutbildningen är tilltänkt till det sociala företaget och kommer att anställas under våren 2018 och är så länge anställd inom Verdandi. Handledaren med språkkompetens ska bli ansvarig för Verdandis arbete i Varberga/Oxhagen med familjer, barn och ungdomar.

Projektledaren har under projektet lärt sig mycket om ASF genom att åka med på deltagarnas studiebesök, följt med projektet RAiSE till Barcelona och Budapest för att se hur man jobbar med socialt företagande i Europa och genom sin plats i Companiets styrelse.

Framgångsfaktorer

Att placera projektet i samma lokaler som Verdandis vanliga verksamhet, på Varbergagatan 190, gav mervärde, både när det gäller träningen av svenska språket och övrig integration, genom att deltagarna i projektet engagerade sig i verksamheten och följde med på utflykter och studiebesök. För de deltagare som hade barn gav det också barnen fördelar då en del av Verdandis verksamhet riktar sig till barnfamiljer. Även Verdandis ordinarie personal, besökare i den öppna verksamheten och det arbetslag som finns i lokalen genom ett samarbete med Socialförvaltningen, där de flesta har ett pågående missbruk, har upplevt mötet med projektets deltagare som givande och har uttryckt att de kommer att sakna deltagarna.

Genom att projektet pågick i två och ett halvt år blev också tiden en framgångsfaktor, då många av deltagarna behövde mycket tid för relationsbyggande och återhämtning.

Blandningen av deltagare utifrån kön, etnicitet och bakgrund kan också ses som en framgångsfaktor, då det ledde till en bra dynamik i gruppen och att det svenska språket naturligt blev förstaspråk.

Också det faktum att fokus låg på deltagarnas hela livssituation har bidragit, då flera av dem vid starten hade stora svårigheter med det svenska språket, svag anknytning till samhället och några hade upplevt trauman tidigare i livet som fortfarande påverkade deras livssituation.

Det goda samarbete som projektet utvecklade med olika aktörer inom Örebro kommun, Miljövårdcentrum, Arbetsförmedlingen, Finsams styrgrupp och Coompanion, bidrog också till ett lyckat utfall.

Men framförallt har den röda tråden som följt projektet, med möjlighet till en anställning i ett ASF, gett deltagarna en tro på att ”praktiken” denna gång kan leda till anställning, vilket har gett dem extra motivation.

Svårigheter/hinder

Att det inte gick att finna personer med sömnadsbakgrund och rätt till löne- eller nystartsbidrag blev en stor överraskning och bidrog till svårigheter med att fylla platserna i projektet. Detta avspeglar sig också nu i uppbyggnaden av ett ASF, då endast en av deltagarna har tillräckligt goda kunskaper för att kunna utföra alla de sömnadsarbeten som behövs. En tanke där är att det kan ha varit till projektets nackdel att möjligheterna för en bidragsanställning för gruppen med psykosociala hinder togs bort samtidigt som projektet startade.

Det har också visat sig svårt för deltagarna att få jobba utifrån sin egen upplevda förmåga när det gäller arbetstid. Samhället förväntar sig att människor i största möjliga utsträckning ska jobba heltid och hoppet dit kan bli väldigt stort om man kanske inte haft ett jobb på svenska

arbetsmarknaden förut eller för väldigt länge sedan. Det finns fyra kriterier som påverkar människors möjligheter att få fäste på arbetsmarknaden allra mest och de är att; man saknar gymnasieutbildning, man är född utanför Europa, man har en funktionsnedsättning och man är äldre. Majoriteten av våra deltagare uppfyller alla fyra kriterierna.

En svårighet har också varit att motivera deltagarna till fysisk aktivitet. De gick på promenader och gjorde pausgymnastikövningar men det hade behövts mycket större insatser. Några av deltagarna gick regelbundet till sjukgymnast men även där hade det behövts mer aktivitet mellan besöken.

Avslutande reflektioner

Det finns absolut stora möjligheter att utveckla ASF i Sverige mera företagsmässigt men det är också viktigt att i den utvecklingen inte tappa sikte på den grupp som är tänkt att få en möjlighet att komma ut på arbetsmarknaden den vägen. De deltagare som har varit med i projektet är alla stresskänsliga och behöver en väl anpassad arbetsplats där de får möjlighet under en längre period att utveckla sin förmåga. Det sista de behöver är ännu ett misslyckande. Det finns ett skäl till att man har en kodning på Arbetsförmedlingen och även om det skulle bero på fysiska funktionsnedsättningar kommer det att behövas stöd och handledning på arbetsplatsen. Att anställa en kompetent handledare i ett ASF är oftast en kostnad som företaget inte orkar bära. Därför behövs det en organisation som kan agera som ett paraply över de anställda. Verdandi kommer att finnas kvar och stötta det sociala företaget då det inte går att se någon möjlighet för dem inom en rimlig framtid att stå på egna ben, trots att de fått en gedigen utbildning under projekttiden. Det skulle helt enkelt bli för stressigt för våra deltagare att klara sig själva och förmodligen är det likadant för många andra ASF.